

'Ucuz emek', Çin'le rekabette çare değil

02.01.2006

Prof. Ayşe Buğra, 'Bugün imalat sektöründe yaratılan istihdamla işsizlik sorununu çözmek hiçbir yerde mümkün görünmüyor. Çünkü Çin'deki işsiz sayısının 200 milyon olduğu söyleniyor' diye konuşuyor

BÜ ÖĞRETİM ÜYESİ, SOSYAL POLİTİKA FORUMU BAŞKANI PROF. BUĞRA: AYŞE BUĞRA: Solun seçenek sunabilmesi ya da sunamaması, solun siyasi tartışmaları ne ölçüde ve nasıl etkileyebildiğine bağlı. Mesela, Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen 30 yıl boyunca sol, ideolojik ortamı önemli ölçüde etkilemişti. "İnsan meta değildir" anlayışı refah devletinin temelini oluşturuyordu. Kapitalist toplumun ciddi biçimde dönüştürülebileceği inancı yaygındı. Bu, solun etkisi altında gelişen bir dille ifade ediliyor, ideolojik ortamı etkiliyordu. 1980'lerde solun güçsüzlüğe başlaması, solun toplumsal tartışmalara dilini empoze etme yeteneğini kaybetmesiyle kendi gösterdi. Sol söylem, neoliberal yaklaşımın piyasacı dili karşısında etkisizleşti veya aynı dili benimsemeye başladı. DERYA SAZAK: Türkiye 2006'ya istihdam sorunları, ekonomik büyüme göstergelerine karşın azaltılamayan işsizlik, genç nüfusun gelecek kaygıları nedeniyle alternatif politika arayışlarıyla giriyor. DİSK'in "solda yenilenme" konferansındaki konuşmanız bu açıdan çarpıcıydı. Neoliberal rüzgârlar karşısında solun toplumsal tartışmalarda kendi dilini empoze etme gücünü kaybettiğini, oysa bugün söylenecek çok şey olduğunu anlattınız. Sol siyaset, seçenek sunabilir mi? Piyasa mantığı hâkim - Neoliberal dil, her şeyden önce, toplumsal süreçlere piyasa mantığının hâkim olması gerektiği inancını yansıtan bir dil. Ekonominin doğal işleyişinin insan iradesiyle değiştirilemeyeceği inancına dayanıyor. Toplum ve ekonomiyi insan iradesiyle düzenlenemeyecek doğal süreçler olarak görmeye başlayınca normal siyaseti reddetmiş oluyoruz. Yoksulluk ve sosyal dışlanma sorunlarını sadece istihdam yaratmaya yönelik önlemler bağlamında tartışmaya başlıyoruz. İstihdam, sadece büyüme ve ihracat artışları çerçevesinde tartışılıyor, işgücünün verimliliğini artırmak, ücretlerin düzeyi ve işverene verilen teşviklerden başka bir şey akla gelmiyor. Bu yaklaşım içinde, sosyal hakların ciddiye alınması zorlaşıyor tabii. Neydi o dil? Piyasacı yaklaşımlar mı? Türkiye'de 1960'larda sola ortam hazırlayan düşünce akımları gelişti ama Avrupa'da refah devletlerini yükselten sanayileşme ve sosyal güvenlik politikalarına dayalı, işçi sınıfını geliştirecek altyapı sağlanamadı. - Türkiye'de sol, sosyal politikanın kapitalizmi dönüştürücü potansiyeline pek inanmadı. Sosyal hak söylemi, genellikle sömürü düzenine, bağımlı kalkınmaya, emperyalizme ve işbirlikçilerine yöneltilen eleştirilerin gölgesinde kaldı. Siyaset, sosyal hakların ele güne karşı göstermelik bir fasaddan başka bir şey olmadıkları varsayımı temelinde, yapıldı. Sol da, bir anlamda aynı varsayımı paylaştı. Böyle bir çabanın, "düzeni değiştirmek" çabalarının bir parçası olduğunu söylemek mümkün değil. Bunun, "düzeni değiştirmek" söyleminin hep biraz havada kalmasının önemli bir nedeni olduğu söylenebilir. Düzene tehdit oluşturan en önemli şey, artık, yoksulluk ve sosyal dışlanmanın boyutları ve bunun oluşturduğu "sosyal patlama" korkusu. Bu korkunun yansıttığı soğukkanlı bencilliğin ötesinde, ortada bir sorun olduğu tartışılmaz bir gerçek ve alternatifsizlik kavramını merkez alan neoliberal yaklaşım, bu sorun karşısındaki tepkilerin çok tatsız bir nitelik almasına yol açıyor. Şiddet eylemleri ve terörün yükselmesi, dinci akımların güçlenmesi, aşırı milliyetçi dalgalanmalar, siyasi alternatiflerin tıkandığı ortamda ortaya çıkıyorlar. Solun, toplumsal

tartışmayı belirleyebilecek, günün gerçeklerine uygun dille ortaya çıkması önem kazanıyor. Düzenin yeni tehdidi Çin'deki işsizlik sorun Geliştirilebilir. Bu yaklaşım, Keynes'inki gibi, talep vurgulu bir yaklaşım olmak durumunda. Keynesyen yaklaşımın vurgularından biri şu: "Karşılanmamış ihtiyaçların olduğu her yerde iş yaratma olanağı vardır". Solun, çalışan yoksulların sorunlarıyla ilgilenmesi, hâkim neoliberal söylemin dışına çıkması gerekiyor. Bugün, imalat sektöründe yaratılan istihdamla işsizlik sorununu çözmek hiç bir yerde mümkün görünmüyor. "Hiçbir yerde"yi özellikle vurguluyorum çünkü Çin'deki işsiz ve gizli işsiz sayısının 200 milyon kadar olduğu söyleniyor. Bu, "Çin'le rekabet edemezsek işsizliği kontrol altına alamayız" türünden lafların ne kadar boş olduğunu ortaya koymak için yeterli sanırım. Çin'le ucuz emek yoluyla rekabet imkânsız. Sol, demokrasiden, özgürlüklerden sosyal adalet ve eşitlikten söz eder ama üretim sorunlarıyla, istihdamla uğraşmaz, denir. Gerçekçi bir iktisat politikası yaklaşımı geliştirebilir mi? İstihdam yaratmanın yolu Sorun nitelikli üniversite mezunlarından çok üniversiteye giremeyen genç nüfusta. Bu kitleyi istihdama yönlendirmek şart. CHP, "sanayi büyümenin motoru olma niteliğini kaybettiği için istihdam artmıyor" diyor. Şimdi bu, neoliberal söylemin olduğu gibi benimsenmesi demek. İstihdamın sadece piyasada satılabilecek mamul mal üretmekten geçtiğini düşünüyorlar. Halbuki Türkiye'de sosyal hizmet alanında karşılanmamış bir sürü ihtiyaç var. Bu ihtiyaçların karşılanması ciddi istihdam olanağı yaratabilir. Resmi işsizlik oranı yüzde 9'larda, kentlerdeki genç işsiz nüfus oranı yüzde 23'e yükselmiş. Üniversite mezunu, birkaç dil bilen işgücünü nasıl bir gelecek bekliyor? AB üyeliği çalışanların çıkarına AB hedefini son derece önemli buluyorum. AB'de bütün sorunların çözülmüş olduğunu, ya da Türkiye AB üyesi olunca ülkenin bütün sorunlarının çözüleceğini düşünmüyorum. Ama AB ortamının siyasetin işlerlik kazandığı bir alan olduğunu, AB üyesi Türkiye'nin de bir eleştirel tartışma ortamına, eleştirilerin siyasi süreçleri etkileyebileceği bir ortama sahip olabileceğini düşündüğüm için bu hedefi değerli buluyorum. Buna karşılık Türkiye'de zaman zaman faşizan öğeler taşıyan bir milliyetçilik görünmeye başladı. AB karşıtlığı bu hareketin önemli bir özelliği. Ulusalçılıkla "solculuk" da birbirine karıştı. AB perspektifi açısından Türkiye solunun yerini nerede görüyorsunuz? Çelebi'nin tavrı olumlu Bu sadece mahkeme salonlarına yansıyan bir olgu değil. Bugün ulusal çıkarlar adına hem demokrasi ve özgürlükleri, hem de işçi haklarını geri plana itmeye yatkın bir milliyetçilikle karşı karşıyayız. AB perspektifi kaydığı zaman bu tehdit daha fazla ortaya çıkacak. "Çalışma hayatındaki standartlar dayatması" gibi laflar duymaya başladık. Türkiye'nin AB üyeliği en fazla işçilerin, çalışanların çıkarına. Pamuk davasındaki görüntüler. .. DİSK Başkanı Çelebi'nin tutumunu son derece olumlu buluyorum. Sendikaların Türkiye'de demokrasiye herkesten çok ihtiyacı var. Demokratik olmayan ortamlarda en büyük hak kaybına onlar uğruyor. TÜSİAD'ın temsil ettiği işadamları ucuz emek üstünden rekabeti önemseyen anlayışta değil. Bu dayanışma, ekonomik ve sosyal açıdan da önemli. Demokratik hak ve özgürlükler konusunda TÜSİAD ile DİSK'in aynı çizgide buluşmalarına ne diyorsunuz? AB ortam yaratacak Tabii, öyle görmek lazım. Solun AB ile buluşması insana, emeğe verilen değer açısından son derece anlamlı. Solun bütün talepleri AB üyeliği çerçevesinde yerine getirilir demek istemiyorum ama o taleplerin savunulabileceği bir ortam yaratacaktır AB. Sosyal Avrupa, işçilerin çıkarına... Muhafazakâr milliyetçilik dediğim yere koyuyorum. Demokrasiye ve insan haklarına saygıya inanmayan hiçbir akımın solda yeri olduğunu zannetmiyorum. Özgürlük ve dayanışmaya inanan pek çok akım olabilir. Bunları soldan ayıran bireysel özgürlük fikrine verilen önemdir. CHP'nin de eskiye giden antidemokratik, devletçi ve sosyal hakları hiçe sayan bir geleneği var. Ulusalçılığını nereye koyuyorsunuz? Sol, slogan üretiyor! Evet, ama sosyal hakların köylerde ve şehirlerde, çalışma hayatının tümünde olduğunu söylemek mümkün değil. Ayrıca, CHP, solu, kendisini "En Kemalist gelenekten geliyorum" diye tanımlayıp merkeze koyduğu zaman, o geleneği anti demokratik bulan oy vermiyor. Grevli toplu sözleşme hakkına işçiler Ecevit'in başkanlığında kavuşmadı mı? Daraltıyor. Daha da önemlisi sol, halkın somut sorunlarıyla ilgilenmiyor.

Slogan üretiyor. Neoliberal kesimlerin Özal'dan beri sürdürdükleri alternatifsizlik söylemi karşısında solun yapacağı o kadar çok şey var ki... Türkiye'de solun iktidar potansiyeli her zaman var. Kemalist sol iktidar olamaz mı? 1930'lar anlayışında ısrarın solun kitlesel alanını daralttığı görüşüdesiniz. Siyaset yapma biçimi. Soyut laflar edip, sadece iktidarın yaptıklarına karşı çıkararak alan kazanmaya çalıştıkça olmuyor. Siyaset bu şekliyle insanlara çekici gelmiyor. Üniversiteler ve sivil toplum örgütleri somut çözümler üzerinde çalışanlarla dolu. Sol, bu insanlara, özellikle gençlere ve kadınlara ulaşamıyor. Eksik olan nedir? AKP bölünür Sadece asker meselesi değil. Demokrasiye inanmayan, sosyal hakları ciddiye almayan kesimler var. AB hedefinden kopma olursa çok tatsız bir politik ortam doğar ve kurbanlar arasında AKP de olur. Antidemokratik rüzgâra kapılıp iktidar partisinden kopacaklar olur. Bölünebilir AKP. AKP, erken seçime gitmez. Başbakan'ın 2007'de Çankaya'ya çıkmak isteyeceğini zannetmiyorum. AKP'de laik kesimlerin tepkisini çekmeyecek iyi adaylar var. Adayın onlardan olacağını ve akliselimin hâkim olacağını umuyorum. AB'den sapma sivil - asker dengesi ve demokrasinin geleceği açısından bugüne dek dış dinamiklerle ayakta duran AKP'nin hayrına olmaz diyorsunuz... AB perspektifleri değerlendirilmeli Latin Amerika'daki gelişmeleri tabii olumlu buluyorum. Ama modelleri oralarda aramak ne kadar anlamlı, bilmiyorum. Bize uzak ülkelerde model aramak yerine somut sorunlarla ciddi bir biçimde ilgilenmek ve Türkiye'nin AB üyeliği perspektifinin yarattığı olanakları iyi değerlendirmek daha yararlı olur diye düşünüyorum. Güney Amerika'daki solun yükselişine ne diyorsunuz? Brezilya'da Lula, Venezüella'da Chavez ve son olarak Bolivya'da Morales seçim kazandılar. Türkiye açısından Latin Amerika modelinden söz edilebilir mi? Maalesef solculukla AB taraftarlığı hiç de özdeşleşmedi, keşke öyle olsaydı. Bilakis solculukla AB karşıtlığını özdeşleştirenler var ki, bu bana tehlikeli geliyor. AB konusunda da bir tereddüt var. Nuray Mert, "Türkiye solunun en derin kırılma noktası AB'dir" diye yazdı. Solculukla AB'ciliğin özdeşleşmesini eleştirdi. 1951'de İstanbul'da doğan Prof. Dr. Ayşe Buğra, Boğaziçi Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra Kanada'ya gitti. Laval Üniversitesi'nde işletme üzerine yüksek lisans, McGill Üniversitesi'nde doktora yaptı. Halen Boğaziçi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmalarını süren Prof. Buğra'nın uzmanlık alanları iktisadi düşünce tarihi ve iktisat metodolojisi, gelişme iktisadı, karşılaştırmalı sosyal politika. 5 kitabı bulunan Buğra'nın, gelişme iktisadı, düşünce tarihi ve yöntem konularında İngilizce ve Fransızca yayın organları ile çeşitli dergilerde yayımlanmış makaleleri bulunuyor. Prof. Buğra kimdir?